

**A MAGYAR LGBT SZÖVETSÉG ÉS A TRANSVANILLA
TRANSZNEMŰ EGYESÜLET VÉLEMÉNYE A NEVELÉSI-
OKTATÁSI INTÉZMÉNYEK MŰKÖDÉSÉRŐL ÉS A
KÖZNEVELÉSI INTÉZMÉNYEK NÉVHASZNÁLATÁRÓL
SZÓLÓ ELŐTERJESZTÉS TERVEZETÉRŐL**

2012. július 20.

A Magyar LMBT Szövetség és a TransVanilla Transznemű Egyesület áttekintette a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló előterjesztés tervezetét. Véleményünk szerint a tervezet névváltoztatást követő bizonyítványmásodlat kiadására vonatkozó szabályozása sérti a nemüket és nevüket megváltoztató transznemű személyek emberi méltóságához való jogát, információs önrendelkezési jogát, továbbá az érintettek a rendelkezések következtében nagyobb eséllyel válnak hátrányos megkülönböztetés áldozatává.

NEMZETKÖZI AJÁNLÁSOK

Az iskolai bizonyítványok cseréjének kérdése, illetve a nemi identitáshoz kapcsolódó adatokra vonatkozó adatvédelmi szempontok számos nemzetközi ajánlásban hangsúlyos szerepet kapnak.

Az Európa Tanács Emberi Jogi Biztosa által 2009. július 29-én *Az emberi jogok és a nemi identitás* címen közzétett jelentés 3. ajánlása szerint: *„Gyors és átlátható eljárásokat kell kialakítani a születési bizonyítványokon, személyazonosító iratokon, útleveleken, iskolai bizonyítványokon és más hasonló dokumentumokon szereplő név megváltoztatására.”* Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának CM/Rec(2010)5. sz. ajánlása a tagállamok felé a szexuális irányultság, illetve nemi identitás alapján történő diszkrimináció leküzdését célzó intézkedésekről c. ajánlása mellékletének 21. pontja szerint: *„A tagállamoknak megfelelő intézkedéseket kell tenniük annak érdekében, hogy a személy nemváltásának teljes jogi elismerése – különösen a név és a nem hivatalos dokumentumokban történő gyors, átlátható és hozzáférhető módon eszközölt megváltoztatásának a lehetővé tételével – az élet minden területén biztosított legyen; amennyiben szükséges, úgy a tagállamoknak a nagy fontosságú dokumentumok – így az oktatási bizonyítványok és a munkaigazolások – nem állami aktorok általi elismerését és megváltoztatását is biztosítaniuk kell.”* A 30. pont szerint: *„Különös figyelmet kell fordítani arra, hogy az alkalmazással – különösen az álláspályázatokkal – összefüggésben a transznemű személyek privátszférához való joga hatékony védelemben részesüljön annak érdekében, hogy nemi történetük vagy korábbi nevük ne váljon szükségtelenül ismertté a munkaadó, illetve a többi munkavállaló számára.”* (A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium hivatalos fordítása¹)

Az államok nemzetközi emberi jogi kötelezettségeit elemző, civil szervezetek és az ENSZ szakértői által 2007 márciusában elfogadott *Yogyakarta alapelvek a nemzetközi emberi jogi szabályok alkalmazásáról a szexuális irányultsággal és nemi identitással kapcsolatban* c. dokumentum 6. alapelve szerint *„A magánélethez való jog magában foglalja azon döntés jogát, hogy az egyén megosztja-e másokkal a szexuális irányultságára vagy nemi identitására vonatkozó információkat”,* illetve *„Az államok minden személy számára biztosítják azt a jogot, hogy megválassza, mikor, kivel és hogyan osztja meg a saját szexuális irányultságára vagy nemi identitására vonatkozó információkat; és mindenkit megvédenek attól, hogy mások ilyen jellegű információkat önkényesen vagy a személy akarata ellenére nyilvánosságra hozzanak vagy ezzel fenyegetőzzenek.”*

¹ <http://igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/download/c/fd/30000/CM-Rec-2010-5-ajanlas.pdf>

Az Európai Unió Bíróságának egyértelmű és töretlen gyakorlata szerint a transzneműeket új nemükben ért megkülönböztetés a munkaerőpiacon az EU joga által tiltott, nem szerinti hátrányos megkülönböztetésnek minősül.²

A HATÁLYOS SZABÁLYOZÁS PROBLÉMÁI

Az iskolai bizonyítványok névváltozás miatti cseréjét jelenleg a nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 4. számú mellékletének 11. b) pontja szabályozza. A jelenleg társadalmi vitára bocsátott tervezet a hatályos szabályozáson nem változtatna (ld. 113. § (2)), annak valamennyi hibáját fenntartaná.

Bár a hatályos magyar jogszabályok a nem megváltoztatására vonatkozó eljárást részletesen nem szabályozzák, az évek óta bevett gyakorlat szerint ez úgy történik, hogy a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium – az ügyfél kérelmére, orvosi diagnózis alapján, az Emberi Erőforrások Minisztériuma szakvéleményét kikérve – utasítja a születési hely szerint illetékes anyakönyvvezetőt a születési anyakönyvi bejegyzés módosítására. A nem és névváltoztatás engedélyezéséről a Minisztérium okiratot nem állít ki, az ügyben határozatnak az anyakönyvi bejegyzést módosító aktus minősül. A nem és névváltoztatás tényét – szükség esetén – az anyakönyvvezető által az érintett kérésére külön illetékfizetés mellett kiállított hatósági bizonyítvány igazolja.

Az elmúlt évek során a közoktatási bizonyítványok cseréje során az érintettek számos problémába ütköztek: tekintettel arra, hogy a vonatkozó jogszabályok a névváltoztatás ezen különleges esetéről nem szólnak, az ügyfelek az ügyintézők által a jogszabály szerint megkövetelt engedélyező okirattal nem rendelkeznek, az oktatási intézmények ügyintézői gyakran csak vonakodva, hosszas győzködés után voltak hajlandóak a bizonyítványmásodlatok kiadására.

A szabályozás további problémája, hogy szemben más országok gyakorlatával, ahol az eredeti bizonyítványokkal mindenben megegyező új bizonyítványt állítanak ki, a jogszabály szerint erre nem, hanem csak egy bizonyítványmásodlat kiadására van lehetőség. A bizonyítványmásodlaton ráadásul fel kell tüntetni a másodlat kiadásának az okát. A gyakorlatban ez azzal a következménnyel jár, hogy valamennyi esetben, amikor a bizonyítvány bemutatására kerül sor, az érintettek fel kell fednie, hogy nevet változtatott. Ez a névváltás más esetei során joghátrányt az érintettek számára nem okoz, a nemüket megváltoztató transzneműek számára azonban komoly negatív következményekkel járhat.

A transznemű személyekkel szembeni előítéletek és hátrányos megkülönböztetés a kutatások szerint Magyarországon rendkívül magas. A transzneműek nemváltásuk kiderülése esetén nehezebben jutnak munkához, gyakran vannak kitéve iskolai vagy munkahelyi zaklatásnak. Még ha a nemváltás tényét a bizonyítványmásodlat külön nem is tünteti fel, a névváltoztatás ténye sokakban kételyeket ébreszthet. A munkáltatók az állásinterjúk során sok esetben rákérdeznek a névváltoztatás okára, az érintett választhat: vagy hazugsággal kezdi karrierjét a cégnél, vagy közli a munkáltatóval a névváltoztatás valódi okát, kitéve ezzel magát a diszkriminatív elutasításnak vagy a későbbi zaklatásnak.

Véleményünk szerint a vonatkozó nemzetközi ajánlásoknak, az érintettek Alaptörvény által biztosított emberi méltóságának és az adatvédelmi alapelveknek is egy olyan jogi

² P. v. S and Cornwall County Council (C-13/94.) és Richards v. Secretary of State for Work and Pensions (C-423/04.) ügyek.

szabályozás felelne meg, amely a nemváltás esetén nem bizonyítványmásodlat kiállítását, hanem egy az új adatokat tartalmazó bizonyítvány kiállítását írta elő. Ez a megközelítés tükröződik a nemváltás után kiállított egyéb iratok (személyazonosító igazolvány, útlevél, gépjárművezetői engedély) kiállítása során, amelyek csak az új nemre és névre vonatkozó adatokat tartalmazzák, a nem és névváltás tényére nem utalnak.

Ugyanerre a következtetésre jutott az Egészségügyi Engedélyezési és Közigazgatási Hivatal egy egyedi ügyben (ügyiratszám: 28326-004/2011/ELN), amikor előírta az ÁNTSZ Országos Tisztifőorvosi Hivatalának, hogy szemben a névváltoztatás esetén általánosan bevett gyakorlattal, amely szerint névváltoztatás esetén nem új személyes gyógyszerár működtetési jogot engedélyező határozatot állítanak ki, hanem egy módosító határozatot hoznak, amely a korábbi határozattal együtt érvényes, a névváltoztatás esetén – tekintettel az érintett emberi méltóságára – egy egységes szerkezetbe foglalt, a névváltás tényét fel nem tüntető határozatot kell hozni.

Mindezek alapján javasoljuk, hogy:

- **a rendelet tervezete egészüljön ki egy külön bekezdéssel, amely a nemváltás utáni bizonyítványcsere esetét szabályozza;**
- **a vonatkozó rendelkezés ne a névváltást engedélyező okiratot, hanem a nem és névváltás tényét tanúsító hatósági bizonyítványt követelje meg;**
- **ezen speciális eljárásban ne bizonyítványmásodlat, hanem egy új bizonyítvány kiállítására kerüljön sor; vagy**
- **a bizonyítványmásodlaton a másodlat kiadásának okát ne kelljen feltüntetni.**